

Οι ποιητές του Καβάφη

Ὅχι ἔθηκε τὰ τὰ δίσματα καὶ τὰ ἐπιπέδου
ἔργα ὅπου ἐπεδουλοῦσιν οἱ μὲν οἱ περὶ
Μωδὸν ἔδιδε τὰ τὰν περιουσίαν καὶ τὰν ἀνάγκην
τὰ ὅποια ἔδωκα - ὅσον καὶ ἂν τὰ ἀσκήματα
ἢ μεταφράσεις καὶ ἢ διηγήσεις μου - ὅτι οἱ
Μωδὸν οὐδὲ συμβουλή οὐδὲ τὸν δαίμονα ἢ φαντασίαν
διηγήσιν εἰκόνα οὐχὶ ἀναβίαν τοῦ "σοφιστοῦ
ποιητῆ"

Ο ποιητής
των παθῶν, της Ιστορίας
και του μέλλοντος

Κ. Π. Καβάφης.

28 αναγνωρισμένα ποιήματα σχετικά με την ποίηση (1895-1928)

Από αυτά θα εξεταστούν τα παρακάτω ποιήματα:

«Ούτος εκείνος»	1898	1909
«Όταν διεγείρονται»	1813	1916
«Καισαρίων»	1912	1918
«Να μείνει»	1818	1919
«Ο Δαρείος»	1917	1920
«Βυζαντινός άρχων, εξόριστος, στιχουργών»	1921	1921

Ποιητική δημιουργία και φιλοδοξία

Οὗτος Εκείνος

Άγνωστος – ξένος μες στην Αντιόχεια – Εδεσσηνός	1
γράφει πολλά. Και τέλος πάντων, να, ο λίνος	2
ο τελευταίος έγινε. Με αυτόν ογδόντα τρία	3
ποιήματα εν όλω. Πλην τον ποιητή	4
κούρασε τόσο γράψιμο, τόση στιχοποιία,	5
και τόση έντασις σ' ελληνική φρασιολογία,	6
και τώρα τον βαραίνει πια το κάθε τι.--	7
Μια σκέψις όμως παρευθύς από την αθυμία	8
τον βγάζει – το εξαίσιον Οὗτος Εκείνος,	9
που άλλοτε στον ύπνο του άκουσε ο Λουκιανός.	10

Πραγματολογικά σχόλια

Ο **Λουκιανός ο Σαμοσατεύς** ήταν Σύρος εξελληνισμένος συγγραφέας του 2^{ου} μ. Χ. αιώνα και ρητοροδιδάσκαλος, γεννημένος στα 155 μ. Χ.· θεωρείται ο δημιουργός του σατιρικού διαλόγου. Επειδή είχε δείξει από μικρός κάποιο ταλέντο στην τέχνη, οι γονείς του τον έστειλαν μαθητευόμενο σε κάποιο θείο του γλύπτη· ο ίδιος όμως δεν ήταν ευχαριστημένος από την τέχνη αυτή. Η έντονη φιλομάθειά του τον έκανε να στραφεί στα γράμματα και κυρίως στη φιλοσοφία· στο έργο του *Περὶ του ενουπνίου* αφηγείται πώς ενισχύθηκε απόφαση της ενάσχολησης με την ποίηση και τη φιλοσοφία, μετά από όνειρο που είδε: Στο ύπνο του παρουσιάστηκε η Παιδεία, θεοποιημένη, και τον προέτρεψε στο δρόμο της συγγραφής, η οποία θα του χάριζε δόξα μοναδική.

«Αν δεν τύχει να ταξιδεύσεις, ούτε σε ξένες χώρες θα είσαι άγνωστος και αφανής. Τοιαύτα γνωρίσματα θα σου επιθέσω. ώστε καθείς που θα σε βλέπη, θα κινή τον πλησίον και θα σε δεικνύη με τον δάκτυλον λέγων: **Είναι εκείνος**» (μτφρ. Κονδυλάκη).

Ο ανώνυμος, ελληνομαθής ήρωας του πμ είναι φανταστικό πρόσωπο, καταγόμενο από την Έδεσσα της Μεσοποταμίας.

Αντιόχεια: η πρώτη εμφάνιση της Αντιόχειας στο ποιητικό έργο του Καβάφη.

Λίνος: «Είδος πμ που κατ' αρχάς είχε ως θέμα αντικείμενο ελεγειακής φύσεως αφορών τον πανάρχαιον ή μυθικόν ποιητήν Λίνος. Ένα είδος digre [=μοιρολόγι]. Κατόπιν, όμως, [...] ήτο απλώς ένα επάνω εις τον οποίον έγραφαν πμ οποιασδήποτε φύσεως». (Κ. Π. Καβάφης).

Δαρειός

Ο ποιητής Φερνάζης το σπουδαίον μέρος	1
του επικού ποιήματός του κάμνει.	2
Το πώς την βασιλεία των Περσών	3
παρέλαβε ο Δαρειός Υστάσπου. (Από αυτόν	4
κατάγεται ο ένδοξός μας βασιλεύς,	5
ο Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Ευπάτωρ). Αλλ' εδώ	6
χρειάζεται φιλοσοφία · πρέπει ν' αναλύσει	7
τα αισθήματα που θα είχεν ο Δαρειός:	8
ίσως υπεροψίαν και μέθην · όχι όμως – μάλλον	9
σαν κατανόησι της ματαιότητος των μεγαλείων.	10
Βαθέως σκέπτεται το πράγμα ο ποιητής.	11
Αλλά τον διακόπτει ο υπηρέτης του που μπαίνει	12
τρέχοντας, και την βαρυσήμαντην είδησι αγγέλλει.	13
Άρχισε ο πόλεμος με τους Ρωμαίους.	14
Το πλείστον του στρατού μας πέρασε τα σύνορα.	15
Ο ποιητής μένει ενεός. Τι συμφορά!	16
Πού τώρα ο ένδοξός μας βασιλεύς,	17
ο Μιθριδάτης, Διόνυσος κ' Ευπάτωρ,	18
μ' ελληνικά ποιήματα ν' ασχοληθεί.	19
Μέσα σε πόλεμο – φαντάσου, ελληνικά ποιήματα.	20

Αδημονεί ο Φερνάζης. Ατυχία!	21
Εκεί που το είχε θετικό με τον «Δαρείο»	22
ν' αναδειχθεί, και τους επικριτάς του,	23
τους φθονερούς, τελειωτικά ν' αποστομώσει.	24
Τι αναβολή, τι αναβολή στα σχέδιά του.	25
Και νάταν μόνο αναβολή, πάλι καλά.	26
Αλλά να δούμε αν έχουμε κι ασφάλεια	27
στην Αμισό. Δεν είναι πολιτεία εκτάκτως οχυρή.	28
Είναι φρικτότατοι εχθροί οι Ρωμαίοι.	29
Μπορούμε να τα βγάλουμε μ' αυτούς,	30
οι Καππαδόκες; Γένεται ποτέ;	31
Είναι να μετρηθούμε τώρα με τες λεγεώνες;	32
Θεοί μεγάλοι, της Ασίας προστάται, βοηθήστε μας. —	33
Όμως μες σ' όλη του την ταραχή και το κακό,	34
επίμονα κ' η ποιητική ιδέα πάει κι έρχεται —	35
το πιθανότερο είναι, βέβαια, υπεροψίαν και μέθην ·	36
υπεροψίαν και μέθην θα είχεν ο Δαρείος.	37

Πραγματολογικά στοιχεία

Ο Δαρείος Α΄ Υστάσπου ήταν, μετά τον Κύρο, ο σπουδαιότερος Αχαιμενίδης βασιλιάς της Περσίας (521-486 π. Χ.).

Μιθριδάτης ΣΤ΄ ο Ευπάτωρ (120-63 π.Χ.): ο βασιλιάς του Πόντου ή βόρειας Καππαδοκίας κήρυξε τον Γ' Μιθριδατικό πόλεμο εναντίον των Ρωμαίων. Ο Κικέρων τον θεωρούσε τον μεγαλύτερο ηγεμόνα μετά τον Μέγα Αλέξανδρο και τον πιο επίφοβο ανταγωνιστή της Ρώμης στην Ανατολή.

Αμισός: οχυρότατη ελληνική πόλι-κλειδί του Πόντου. Έπεσε στα χέρια των Ρωμαίων το 71 π.Χ.

Οι στρατιωτικές δυνάμεις του Μιθριδάτη αποτελούνταν από 140.000 πεζούς οπλίτες, 16.000 ιππείς και 100 δρεπανηφόρα άρματα.

Η ρωμαϊκή λεγεών ήταν στρατιωτική μονάδα 6.000 ημιεπαγγελματιών εθελοντών. Στα 74 π. Χ. μόνο δύο λεγεώνες ήταν διαθέσιμες στη Βιθυνία.

Βυζαντινός Ἄρχων, εξόριστος, στιχουργών

Οι ελαφροί ας με λέγουν ελαφρόν.	1
Στα σοβαρά πράγματα ήμουν πάντοτε	2
επιμελέστατος. Και θα επιμείνω,	3
ότι κανείς καλλίτερά μου δεν γνωρίζει	4
Πατέρας ή Γραφάς, ή τους Κανόνας των Συνόδων.	5
Εις κάθε αμφιβολίαν του ο Βοτανειάτης,	6
εις κάθε δυσκολίαν στα εκκλησιαστικά,	7
εμένα συμβουλεύονταν, εμένα πρώτον.	8
Αλλά εξόριστος εδώ (να όψεται η κακεντρεχής	9
Ειρήνη Δούκαινα), και δεινώς ανιών,	10
ουδόλως άτοπον είναι να διασκεδάζω	11
εξάστιχα κι οκτάστιχα ποιών –	12
να διασκεδάζω με μυθολογήματα	13
Ερμού, και Απόλλωνος, και Διονύσου,	14
ή ηρώων της Θεσσαλίας και της Πελοποννήσου ·	15
και να συνθέτω ιάμβους ορθοτάτους,	16
όπως – θα μ’ επιτρέψετε να πω – οι λόγιοι	17
της Κωνσταντινουπόλεως δεν ξέρουν να συνθέσουν.	18
Αυτή η ορθότης, πιθανόν, είν’ η αιτία της μομφής.	19

Πραγματολογικά στοιχεία

Το πρωταγωνιστικό πρόσωπο του ποιήματος είναι φανταστικό, ωστόσο η δράση του τοποθετείται ιστορικά ανάμεσα στη βασιλεία του Νικηφόρου Γ' Βοτανειάτη (1078-1081) και του Αλέξιου Α' Κομνηνού (1081-1118).

Ειρήνη Δούκαινα (1066-1123): σύζυγος του Αλεξίου του Α'.

Η Ιστορία και ο Έρωτας ως πηγές της ποιητικής δημιουργίας

Καισαρίων

Εν μέρει για να εξακριβώσω μια εποχή,	1
εν μέρει και την ώρα να περάσω,	2
την νύχτα χθες πήρα μια συλλογή	3
επιγραφών των Πτολεμαίων να διαβάσω.	4
Οι άφθονοι έπαινοι κ' η κολακείες	5
εις όλους μοιάζουν. Όλοι είναι λαμπροί,	6
ένδοξοι, κραταιοί, αγαθοεργοί ·	7
κάθ' επιχείρησις των σοφοτάτη.	8
Αν πεις για τες γυναίκες της γενιάς, κι αυτές,	9
όλες η Βερενίκες κ' η Κλεοπάτρες θαυμαστές.	10
Όταν κατόρθωσα την εποχή να εξακριβώσω	11
θάφινά το βιβλίο αν μια μνεία μικρή,	12
κι ασήμαντη, του βασιλέως Καισαρίωνος	13
δεν είλκυε την προσοχή μου αμέσως.....	14

Α, να, ήρθες συ με την αόριστη	15
γοητεία σου. Στην ιστορία λίγες	16
γραμμές μονάχα βρίσκονται για σένα,	17
κ' έτσι πιο ελεύθερα σ' έπλασα μες στον νου μου.	18
Σ' έπλασα ωραίο κ' αισθηματικό.	19
Η τέχνη μου στο πρόσωπό σου δίνει	20
μιαν ονειρώδη συμπαθητική εμορφιά.	21
Και τόσο πλήρως σε φαντάσθηκα,	22
που χθες την νύχτα αργά, σαν έσβυεν	23
η λάμπα μου – άφισα επίτηδες να σβύνει –	24
εθάρρεψα που μπήκες μες στην κάμαρά μου,	25
με φάνηκε που εμπρός μου στάθηκες · ως θα ήσουν	26
μες στην κατακτημένην Αλεξάνδρεια,	27
χλωμός και κουρασμένος, ιδεώδης εν τη λύπη σου,	28
ελπίζοντας ακόμη να σε σπλαχνισθούν	29
οι φαύλοι – που ψιθύριζαν το «Πολυκαισαρή».	30

Πραγματολογικά στοιχεία

Πρωτογράφηκε τον Δεκέμβριο 1914 με τίτλο «Πτολεμαίου Καίσαρος» και δημοσιεύτηκε σ' αυτή τη μορφή το 1984. Με τη σημερινή μορφή δημοσιεύτηκε το 1918.

Ο Καισαρίων πρεσβύτερος γιος της Κλεοπάτρας θανατώθηκε από τον Καίσαρα Οκτάβιο το 30 π.Χ.

«Φαύλους αποκαλεί τον Άρειον και τους άλλους συμβούλους του Οκταβίου. Δεν είχε και πολύ άδικον, πολιτικώς, ο Άρειος, παρωδώντας τον Ομηρικόν στίχον «Ουκ αγαθόν πολυκοιρανίη· εις κοίρανος έστω [σε “Ουκ αγαθόν πολυκαισαρίη”], να υποδείξη στον πανίσχυρον Οκτάβιον ότι δε θάταν φρόνιμο να ζουν συγχρόνως δύο Καίσαρες». (Λεχωνίτης)

Μαρμάρινο κεφάλι
του Καισαρίωνα

Νὰ μείνει

Ἡ ὥρα μιὰ τὴν νύχτα θά 'τανε ἢ μιάμισο.	1
Σὲ μιὰ γωνιὰ τοῦ καπηλειοῦ·	2
πίσω ἀπ' τὸ ξύλινο τὸ χάρισμα.	3
Ἐκτὸς ἡμῶν τῶν δυὸ τὸ μαγαζὶ ὅλος διόλου ἄδειο.	4
Μιὰ λάμπα πετρελαίου μόλις τὸ φώτιζε.	5
Κοιμούντανε, στὴν πόρτα, ὁ ἀγρυπνισμένος ὑπηρέτης.	6
Δὲν θὰ μᾶς ἔβλεπε κανεὶς. Μὰ κιόλας	7
εἴχαμεν ἐξαρφθεῖ τόσο πολὺ,	8
ποὺ γίναμε ἀκατάλληλοι γιὰ προφυλάξεις.	9
Τὰ ἐνδύματα μισοανοίχθηκαν - πολλὰ δὲν ἦσαν	10
γιατὶ ἐπύρωνε θεῖος Ἰούλιος μῆνας.	11
Σάκρκας ἀπόλαυσις ἀνάμεσα	12
στὰ μισοανοιγμένα ἐνδύματα·	13
γρήγορο σάρκας γύμνωμα - ποὺ τὸ ἴνδαλμά του	14
εἴκοσι ἕξι χρόνους διάβηκε· καὶ τώρα ἦλθε	15
νὰ μείνει μὲς στὴν ποίηση αὐτή.	16

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΕΓΙΑΝΝΗΣ (1964), Σχόλια στον Καβάφη, Πρόλογος Γ. Σεφέρη, Εισαγωγή και φροντίδα Ζήσιμου Λορεντζάτου, Αθήνα, Ίκαρος.

Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ 2007, *Κ. Π. Καβάφης. Μελετήματα*. Αθήνα, Πατάκης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ (1974), *Καβάφης και Ιστορία*, Αθήνα, Ερμής.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΟΥΔΗΣ (1981), «Μέσα σε πόλεμο – φαντάσου, ελληνικά ποιήματα», *Προτάσεις. Δεκαπέντε γραμματολογικές δοκιμές*, Αθήνα, Κέδρος, 155-161.

ΜΙΜΗΣ ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ (1982), «Το δίλημμα του Φερνάζη», *Χάρτης* 2 (Σεπτέμβριος) 244-250.

ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ (1983), *Κ. Π. Καβάφης: οι δρόμοι προς το Ρεαλισμό στην ποίηση του 20ού αιώνα*, Αθήνα, Κέδρος.

BEATON RODERICK 1983, "The History Man", *Journal of the Hellenic Diaspora*, vol. X, 1 & 2 (Spring-Summer) 23-44.

ΣΚΟΠΕΤΕΑ ΕΛΛΗ (1983), «Νεότερα περί του Φερνάζη», *Χάρτης* 5/6 (Απρίλιος 1983) 669-676.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΑΤΑΣΟΥ (2000), «Πώς δουλεύει το μυαλό του Φερνάζη», *Η ποίηση του κράματος (Μοντερνισμός και διαπλιτισμικότητα στο έργο του Καβάφη)*, Ηράκλειο, Παν/κές εκδόσεις Κρήτης, 259-271.

ALEXANDER NEHAMAS 1989 «Cavafy's World of Art», *Grand Street* 8, 2 (χειμώνας 1989) [ηλεκτρονική πηγή:
<http://www.cavafy.com/companion/essays/content.asp?id=16>].